

DANSK INSTITUT FOR INTERNATIONALE STUDIER
STRANDGADE 56 • 1401 København K
32 69 87 87 • diis@diis.dk • www.diis.dk

DIIS Brief

IRAK TRE ÅR EFTER KRIGEN

Ole Wøhlers Olsen
Januar 2006

Ole Wøhlers Olsen er seniorrådgiver og ansat ved Dansk Institut for Internationale Studier, DIIS

Tre år efter starten i marts 2003 på krigen, der førte til Saddam Hussein regimets fald og til koalitionen besættelse af landet, har der været en efter omstændighederne tilfredsstillende udvikling i den politiske proces. Til gengæld hersker der fortsat i Irak en meget vanskelig sikkerhedssituation, der bl.a. har sinket genopbygningen af landets infrastruktur og den økonomiske rehabilitering, inkl. den vigtige olie sektor.

1. Udviklingen i den politiske proces siden 2003.

I betragtning af Iraks mangel på demokratiske traditioner har udviklingen i det politiske spor siden 2003 været tilfredsstillende. Det første skridt i den politiske transition blev taget i juli 2003 med etableringen af the national Iraqi Interim Governance Council (IIGC) – et af Coalition Provisional Authority (CPA) udpeget politisk konsultativt organ, endosseret med UNSCR 1500 og bestående af 25 medlemmer, inkl. 13 shia-muslimske arabere, fem sunni-muslimske arabere, fem sunni-muslimske kurdere, en turkoman og en kristen. IIGC blev ikke universelt accepteret af den irakiske befolkning og blev af mange betragtet som et kollaboratør organ for CPA og besættelsesstyrkerne. IIGC etablerede en forfatningskomité, som i marts 2004 udarbejdede en foreløbig forfatning, the Transitional Administrative Law (TAL).

Den 28. juni 2004 overdrog CPA formelt den politiske magt til en interim irakisk regering med Ghazi al-Yawar som interim præsident, Ibrahim al-Jaafari som interim vicepræsident og Ayad Allawi som interim premierminister. Samtidig overdrog CPA udviklings- og genopbygningsprogrammet til Program Management Office (PMO). Den officielle "køreplan" for den fortsatte politiske proces blev vedtaget med UNSCR 1546, som samtidig definerede FN's og den multinationale sikkerhedsstyrkes fremtidige roller i Irak. I overensstemmelse med UNSCR 1546 blev det første frie nationale parlamentsvalg i Irak afholdt den 30. januar 2005, hvorefter det etableredes et midlertidigt parlament med 275 medlemmer, the Iraqi Transitional National Assembly. Parlamentsvalget var et vigtigt vendepunkt i den politiske udvikling, men beklageligvis blev valget i meget stor udstrækning boykottet af de sunni-muslimske arabere, hvilket resulterede i en stor sejr og et overvældende flertal for de shia-muslimske arabere og kurderne, således at de shia-muslimske arabere sikrede sig over 50% af mandaterne. Den vigtigste sejrherre var den shia-muslimske alliance, the United Iraqi Alliance, bestående af det pro-iranske SCIRI (Supreme Council for the Islamic Revolution in Iraq), ledet af Abdel Aziz al-Hakim, og Dawa partiet, ledet af Ibrahim al-Jaafari – begge støttet af shia-muslimernes spirituelle leder, Ayatollah Ali Hussein al-Sistani i Najaf. Den anden store sejrherre var den kurdiske alliance, bestående af det muslimsk ortodokse Kurdistan Democratic Party (KDP) under ledelse af Massoud Barzani (søn af den legendariske "Røde Mullah" Moustafa Barzani) og the Patriotic Union of Kurdistan (PUK), ledet af Jalal Talabani. Bortset fra de arabiske sunni-muslimer var valgets største taber interim premierminister Ayad Allawi og hans sekulære og liberale koalition af arabiske sunni- og shia-muslimer og et antal kurdiske grupper.

Den nye interim regering var følgelig domineret af de to sejrige befolkningsgrupper – de arabiske shia-muslimer og kurderne. Desuagtet blev der efter valget udfoldet store bestræbelser for at engagere de arabiske sunni-muslimer i udarbejdelsen af den nye forfatning. Den nye interim regering blev ledet af Jalal Talabani som præsident, Ghazi al-Yawar og Adel Abdel Mahdi som vicepræsidenter, Ibrahim al-Jaafari som premierminister, Ahmad Chalabi som vice-premierminister og Hoshiyar Zebari som udenrigsminister.

Den nye overgangsregerings væsentligste opgave var udarbejdelsen af en ny og endelig forfatning, hvilket viste sig at være en særdeles vanskelig og tidskrævende proces, som ikke afsluttedes før den fastsatte frist. Det lykkedes endelig efter stærkt amerikansk pres og tilføjelse af en bestemmelse om, at den nye forfatning kunne genforhandles og ændres med to tredjedeles flertal af det nye parlament efter det følgende valg den 15. december 2005. Efter krav fra den kurdiske minoritet i de tre nordlige provinser blev det endvidere besluttet, at forfatningen ikke kunne vedtages, hvis to tredjedele af stemmerne i tre af de 18 provinser var nej-stemmer. Dette gav ikke blot kurderne, men også den arabiske sunni-muslimske majoritet i tre provinser muligheden for et veto. Ved folkeafstemningen om forfatningen den 15. oktober 2005 gik de arabiske sunni-muslimer i modsætning til januar-valget i stort antal til stemmeurnerne med et stort antal nej-stemmer til følge (97% og 82%) i to af de tre provinser med sunni-muslimsk majoritet. Imidlertid var antallet af nej-stemmer (55%) i den sidste sunni-muslimske provins (Niniveh) utilstrækkeligt, hvormed forfatningen blev vedtaget.

Med forfatningens vedtagelse fik den kurdiske minoritet i Nordirak (ca. 22% af Iraks befolkning) mulighed for vidtgående autonomi med bibeholdelse af deres egne væbnede styrker, politistyrker, en regional regering, ledet af en nevø til Massoud Barzani som ministerpræsident og opretholdelse af det kurdiske parlament i Erbil, hvis love dog ikke må være i modstrid med det nationale parlaments lovgivning.

Det næste skridt i den politiske transition var afholdelsen den 15. december 2005 af et nyt parlamentsvalg til en nationalforsamling med en femårig mandatperiode. Det er værd at notere, at de sunni-muslimske arabere i erkendelse af, at deres boykot af januar-valget yderligere havde svækket deres nationale politiske indflydelse, deltog i decembervalget i langt større omfang. Dette medførte, at de to vigtigste arabiske sunni-muslimske koalitioner, the Iraqi United Front (konservative sunnier) og the Iraqi Front for National Dialogue (sekulære sunnier), ledet af Saleh al-Mutlaq, tilsammen vandt 55 af de i alt 275 mandater, medens de arabiske shia-muslimer (United Iraqi Alliance - UIA) vandt 128 mandater og følgelig mistede deres absolutte flertal. Den kurdiske alliance (KDP og PUK) vandt tilsammen 53 mandater, hvormed de arabiske shia-muslimer og kurderne tilsammen mangler ét mandat for at kunne mønstre det til ændring af forfatningen krævede to tredjedeles flertal. Tidligere premierminister Ayad Allawis National Iraqi List vandt kun 25 mandater.

I februar 2006 udpegede præsident Talabani Dawa partiets leder, interim premierminister Ibrahi al-Jaafari som designeret premierminister for den nye regering efter en skarp konkurrence med vice-præsident Adel Abdel Mahdi (64 mod 63 UAI-stemmer). Regeringsforhandlingerne er i den skrivende stund ikke afsluttet.

Trods de nuværende problemer med opnåelse af politiske enighed om den nye regerings sammensætning er det værd at notere, at den politiske proces i Irak har gjort tilfredsstillende fremskridt i de forløbne tre år. Det er sket trods mangelen på demokratiske traditioner og de indbyrdes stærkt modstridende interesser blandt de forskellige politiske, etniske og religiøse grupper og den fortsat højst labile sikkerhedssituation.

Det er imidlertid af alt afgørende betydning for Iraks fremtid, at de arabiske sunni-muslimer fortsat er villige til og kan opnå den fornødne opbakning fra deres bagland til at engagere sig i den politiske proces, og at de sejrriige arabiske shia-muslimer og kurdere er villige til og kan opmuntres af koalitionsmagterne til at give de arabiske sunni-muslimer en fair og rimelig andel i den politiske

magt og i udnyttelsen af landets enorme ressourcer. De arabiske sunni-muslimer frygter politisk og økonomisk marginalisering, og at de arabiske shia-muslimer og kurderne agter at etablere autonome shia-muslimske og kurdiske regioner i Syd- og Nordirak og at tage fuld kontrol med Iraks olieressourcer på bekostning af den vestlige region.

Der er utvivlsomt mange arabiske shia-muslimer og kurdere, som ihukommende de arabiske sunni-muslimers tidligere dominans under Saddam Hussein og optændt af hævnfølelse med største glæde vil afskære de arabiske sunni-muslimer fra en fair og rimelig andel i den politiske magt og den sociale og økonomiske vækst. Det er væsentligt, at disse følelser ikke dominerer, og at de arabiske shia-muslimer og kurderne viser storsind og imødekommenhed for at kunne fastholde de arabiske sunni-muslimer i den politiske proces. Det er på sin vis ironisk, at koalitionslandene, der fortrængte de arabiske sunni-muslimer fra magten, nu må optræde som forsvarere for deres politiske og økonomiske rettigheder. Desværre vil Ayad Allawis og Ahmad Chalabis sekulære og liberale grupper kun kunne spille en meget begrænset rolle som forsoningens katalysator pga. deres beskedne valgresultater. Det vil derfor være af afgørende betydning, at de arabiske shia-muslimers spirituelle leder, Ayatollah Ali Hussein al-Sistani fortsat vil være villig til at forlige parterne i den fælles nationale interesses navn. På sunnimuslimsk side mangler desværre en gejstlig person med tilsvarende indflydelse.

En potentiel fare for den fremtidige udvikling i Irak vil kunne være alvorlige uoverensstemmelser i den nuværende alliance mellem arabiske shia-muslimer og kurderne, som vil kunne opstå omkring graden af kurdisk autonomi og kontrollen med olieressourcerne i Kirkuk regionen. Kurdiske drømme om et selvstændigt Kurdistan deles ikke af de arabiske shia-muslimer eller af nabostaterne, inkl. mindst af alle Tyrkiet, selv om nogle shiiter måske har forestillinger om en selvstændig arabisk shia-muslimsk teokratisk stat i central- og syd-Irak, hvilket ville være et skrækscenario set fra Saudi Arabien.

Territorial opsplitning af Irak i to eller tre selvstændige stater vil ikke være et ideelt scenario for koalitionslandene eller for nabostaterne – måske med undtagelse af Iran. En sådan udvikling er imidlertid usandsynlig. Selv om mange kurdere måske drømmer om fuld selvstændighed, definerer langt størstedelen af Iraks øvrige befolkning sig som arabere og irakere med ønske om at fastholde nationalstatens territoriale enhed.

En lidt mere sandsynlig udvikling, men næppe ej heller ideel i de fleste internationale og regionale aktørers øjne, kunne være den shia-muslimske majoritets etablering af en teokratisk stat efter iransk model. Selv om en sådan stat ville pleje venskabelige forbindelser med Teheran, ville den næppe have karakter af en iransk vasalstat. Befolkningens arabiske identitet er som nævnt stærk, og antipatien mod fremmed dominans er blevet skærpet under Iraks lange historie. En udvikling med yderligere udenlandsk (iransk) militær intervention som i Libanon i 1976 ville i tilfælde af en borgerkrig i Irak ikke blive tolereret af det internationale samfund og vil desuden ikke være nødvendig for at sikre de arabiske shia-muslimers sejr.

Om end etablering af et shia-muslimsk teokrati er en smule mindre usandsynlig end territorial opsplitning af Irak, er et sådant scenario ikke det mest evidente. Uagtet at der vil være et stærkt islamisk præg på fremtidens Irak, vil langt størstedelen af befolkningen foretrække, at præsteskabet ikke som i Iran overtager den politiske magt. Ayatollah Ali Hussein al-Sistani er ikke en ny Ayatollah Khomeini. Han nyder udpræget respekt i befolkningen og spiller indirekte en vigtig rolle i

den politiske proces. Men han har afvist enhver direkte personlig rolle og har advaret præsteskabet mod direkte indblanding i politik.

2. Sikkerhedssituationen.

Næsten tre år efter den formelle afslutning af krigen i Irak hersker der fortsat en særdeles skrøbelig sikkerhedssituation i store dele af landet, især i hovedstadsområdet og i den vestlige, sunni-dominerede del af Irak, hvor modstandsgrupper iblandet udenlandske terrorister i årevis har ført guerillakrig imod koalitionsstyrkerne. Mange andre dele af landet, der var relativt stabile og sikre i de første måneder efter krigen, er siden blevet ramt af voldsomme konfrontationer. Disse aktioner har til dato kostet koalitionsstyrkerne over 2.500 dræbte og over 17.000 sårede – langt de fleste amerikanere – og mindst 4.200 dræbte blandt de nye irakiske sikkerhedsstyrker. Antallet af dræbte civile irakere anslås at have andraget mindst 33.000.

Under Saddam Husseins sekulære regime holdt sikkerhedsstyrkerne og de frygtede Mukhabarat efterretningstjenester låg på etniske, religiøse og stamme/klanbaserede spændinger via brutal undertrykkelse. Regimets fald åbnede en Pandoras æske af hidtil "frosne" konflikter og rivaliseringer. Samtidig har det sikkerhedsmæssige vakuum og løsladelsen fra fængslerne kort før krigen af titusinder af kriminelle medført en stærk stigning i plyndringer, drab, kidnapninger, røverier og anden kriminalitet. Koalitionstroppernes manglende evne til at opretholde lov og orden har i høj grad øget befolkningens følelse af usikkerhed, styrket nationalistiske følelser, øget den religiøse, etniske og politiske polarisering og rettet mange irakeres vrede mod koalitionen og den irakiske regering og dermed givet radikale terroristgrupper adgang til øget rekruttering.

De aktive modstandsgrupper anslås til at omfatte mellem 15.000 og 30.000 mand, hvoraf mellem 1.500 og 3.000 udenlandske islamiske terrorister, inkl. Jamat al-Tawhid wa'l Jihad, anført af den jordanske terrorist Abou Mus'ab al-Zarqawi, som menes at have forbindelser til Osama Ben Ladens al-Qaida. Størstedelen af oprørerne er arabiske sunni-muslimer, inkl. medlemmer af det gamle regime, Baath partiet og de fire Mukhabarat tjenester, samt tidligere medlemmer af de af CPA opløste irakiske hær- og politistyrker. Mange af disse har adgang til betydelige finansielle ressourcer og store skjulte våbenlagre. Angreb på koalitionsstyrker og terroristhandlinger rettet mod sunni-muslimer udføres endvidere af grupper af nationalistiske arabiske shia-muslimer.

Udover sabotagehandlinger, især rettet mod olieledninger samt el- og vand-forsyningen, retter oprørerne deres angreb mod koalitionsstyrkerne, irakiske politi- og sikkerhedsstyrker, fremtrædende medlemmer af regeringen og parlamentet, rivaliserende politiske og religiøse grupper samt mod "bløde mål" som udenlandske diplomater og repræsentanter for udviklings- og donororganisationer, NGO'er, private firmaer og journalister, fra tid til anden som kidnapninger og brutale tv-transmitterede mord. Langt det største antal ofre har været civile irakere, dræbt ved bombeattentater på markedspladser og foran hospitaler og politistationer samt ved religiøse optog og ceremonier i Najaf og Kerbala – ofte via selvmordsbombere, inspireret af de shiitiske Shahid (martyr) traditioner og lignende palæstinensiske aktioner under den anden Intifada.

Det første alvorlige inter-religiøse incident var drabet in Najaf den 29. august 2003 af grundlæggeren af SCIRI, Ayatollah Muhammad Baqr al-Hakim kort efter hans tilbagevenden til Irak efter mange års eksil i Iran. Siden er fulgt en lang række drab på såvel sunni- som shia-muslimer. Et meget alvorligt incident fandt sted den 22. februar 2006 med bombningen af en af de fire helligste

shia-moskeer, Imam al-Hadi moskeen i Samarra, som førte til gengældelsesangreb på over 160 sunni-moskeer og drab på hundreder af sunni-muslimer.

Et yderligere problem for koalitionsstyrkerne og de irakiske sikkerhedsstyrker var en voldsom konfrontation fra april til august 2004 med den shia-muslimske Mahdi hær på 4.000-6.000 mand under ledelse af den stærkt anti-amerikanske Saayid Muqtada al-Sadr, søn af al-Dawa partiets grundlægger, Muhammad Sadeq al-Sadr, som blev myrdet af Saddam Hussein i 1999. Først efter mægling fra Ayatollah Ali Hussein al-Sistani lykkedes et at etablere en våbenhvile, i hvilken forbindelse al-Sadr lovede at afholde sig fra yderligere voldelig konfrontation. Han har siden arbejdet for at styrke sin politiske rolle i stærk opposition til SCIRI, men med tætte forbindelser til al-Dawa partiets leder, Ibrahim al-Jaafari.

Bestræbelserne for at nedkæmpe opstanden, standse de inter-religiøse drab og stabilisere sikkerhedssituationen har været hæmmet af den langsomme proces med træning og etablering af nye irakiske sikkerhedsstyrker. Ud over koalitionsstyrkerne, der p.t. omfatter ca. 159.000 mand, hvoraf ca. 132.000 amerikanere, anslås den irakiske hær (ifl. Condoleezza Rice i februar 2006 i alt 227.000), politiet og de paramilitære politistyrker p.t. til sammen at andrage ca. 372.000 mand. Endvidere har kurderne et stort antal mand under våben i the Kurdish Peshmerga Liberation Army, medens SCIRI's al-Badr Brigade omfatter ca. 10.000 mand. Det forventes, at de irakiske sikkerhedsstyrker pr. medio 2007 vil være nået op på ca. 525.000 mand (hærstyrker 325.000 og øvrige sikkerhedsstyrker ca. 200.000).

Trods koalitionsstyrkernes og de irakiske styrkers numeriske overlegenhed i forhold til guerilla-styrkerne er det hidtil ikke lykkedes at nedkæmpe opstanden. I modsætning til mange andre tidligere eller igangværende krige mod guerrilla-styrker kompliceres situationen i Irak af, at der ikke kun er én modstander eller et definerbart center for opstanden, med hvilket uformelle kontakter kunne etableres. Der er tale om et mangehovedet Hydra med mange forskellige aktører med forskellig motivation og ofte modstridende målsætninger, således at "forståelser" med én gruppe ikke nødvendigvis vil binde andre, hvortil kommer at "politiske kompromisser" eller "forståelser" med mange af grupperne ikke er politisk acceptabelt ("no deals with terrorists!").

Det står klart, at størrelsen og kapaciteten i de nye irakiske sikkerhedsstyrker endnu er utilstrækkelige til en effektiv bekæmpelse af opstanden, terrorismen og den øvrige kriminalitet, og at de derfor endnu i et godt stykke tid fremover vil være afhængige af støtte fra koalitionsstyrkerne. Fortsat rekruttering og træning og gradvis overdragelse til irakerne af ansvaret for bekæmpelsen af opstanden og sikring af lov og orden vil styrke muligheden for en gradvis reduktion af koalitionsstyrkerne i landet. Sådanne reduktioner påregnes allerede gennemført i indeværende år. Eksempelvis meddelte Storbritannien i marts 2006, at der i maj 2006 gennemføres en 10%'s tilbagetræning fra ca. 8.000 til ca. 7.200 britiske tropper. Begrænsede amerikanske reduktioner vil givet vis ligeledes blive gennemført inden midtvejsvalget i november 2006. I januar 2006 meddelte talsmanden for Iraqi Security Council, Morwaffal al-Rubai, at koalitionsstyrkerne påregnes nedbragt fra de nuværende ca. 159.000 til ca. 100.000 inden udgangen af indeværende år. Det skønnes dog at være meget optimistisk, men en vis mindre reduktion er som anført sandsynlig.

For indeværende er det næppe muligt at annoncere en tentativ køreplan for gradvis tilbagetrækning for at dæmpe kritikken fra de befolkningselementer, som betragter koalitionsstyrkerne som en destabiliserende faktor eller som tegn på planer om en langvarig

”nykolonialistisk besættelse”. Dilemmaet består i at finde en rimelig balance mellem en i manges øjne for langsom tilbagetrækning, som cementerer indtrykket af en permanent militær besættelse, og på den anden side en for hurtig tilbagetrækning med risiko for yderligere kaos eller endog en borgerkrig, hvilket kan udråbes af al-Qaida og andre terroristgrupper som en ”sejr”.

Det er klart et sine qua non for en positiv udvikling, at den nye irakiske hær og de nye irakiske politi- og sikkerhedsstyrker ikke alene er adækvate i størrelse og operationel kapacitet, men ligeledes at man i modsætning til hidtil sikrer en rimelig etnisk og religiøs blanding, således at eksempelvis politistyrkerne ikke som nu næsten 100% domineres af de shia-muslimske partiers militser, hvilket i høj grad svækker den sunni-muslimske befolknings tillid til politiet. Dette er klart ikke nogen nem opgave. Der er risiko for, at de sekteriske loyaliteter i disse institutioner allerede er så fastgroede, at det hindrer deres effektive brug. I så fald kan det befrygtes, at medlemmerne af sikkerhedsstyrkerne i tilfælde af en borgerkrig i stor udstrækning deserterer og slutter sig til de kæmpende militser, således som det var tilfældet i starten af den libanesiske borgerkrig i 1975. Shia-muslimsk modstand mod en bedre religiøs balance i de væbnede styrker blev demonstreret ved mordet den 6. marts 2006 på den sunni-muslimske general Mubdar al-Dulaimi, der var udepeget som chef for de væbnede styrker i Bagdad.

Eksistensen af de paramilitære militser, der i øjeblikket optræder på den lokale scene som væbnede instrumenter for en lang række politiske, etniske og religiøse aktører, frembyder ligeledes et alvorligt problem, som må løses med afvæbning, opløsning og overførsel til hæren og de øvrige regeringskontrollerede sikkerhedsstyrker. Det vil helt sikkert være en overordentlig vanskelig opgave, som kan ventes mødt med indædt modstand fra mange af de grupper, som nu benytter militserne til at fremme deres politiske interesser og ambitioner. Hvis den politiske proces trækker i retning af etablering af autonome kurdiske og shia-muslimske regioner med ringe kontrol fra centralregeringen, vil der ikke være mange incitamenter for de kurdiske og de arabiske shia-muslimske ledere til at afvæbne og opløse deres militser. Trods opgavens vanskelighed er det på sigt bydende nødvendigt at afvæbne og opløse militserne. Ellers vil det alvorligt svække centralregeringen og øge risikoen for borgerkrig.

Ud over styrkelse af lederskab, management og generelle politi kapaciteter i det nye irakiske politi, the Iraqi National Police (INP) er et meget vigtigt element i politi træningsprogrammerne introduktion af en ny ”code of conduct” for at overvinde befolkningens traditionelle frygt og foragt for politiet (medens hæren altid nød en høj grad af respekt). Dette element blev fra starten introduceret i de træningsprogrammer, som blev iværksat straks efter krigen af British Royal Police i Basra. Det er ligeledes et nøgleelement i de nuværende træningsprogrammer, der bl.a. gennemføres af de danske polititrænere i Basra og ved træningen af irakiske politifolk på politi akademiet i Jordan.

Tilsvarende ændringer søges gennemført i andre dele af de sikkerhedsmæssige og juridiske institutioner, inkl. efterretningstjenesten, domstolene og fængslerne. Brutalitet, tortur og umenneskelig behandling – som ulykkeligvis også er forekommet efter krigen i nogle fængsler – må effektivt bringes til ophør for at opbygge en ny tillid i befolkningen til det sikkerhedsmæssige og juridiske system.

3. Genopbygning og økonomisk-social udvikling.

Trods omkostningerne ved krigen mod Iran 1980-88 var Irak ved slutningen af 1980'erne takket være sine enorme olie- og gas-ressourcer fortsat et relativt rigt land med en relativ høj levestandard, et meget højt uddannelsesniveau og det bedste sundhedssystem i regionen. Besættelsen af Kuwait den 2. august 1990 og Golfkrigen i januar-februar 1991 samt gennemførelsen af handelsembargoen med UNSCR 661 af 6. august 1990 førte imidlertid i løbet af 1990'erne til en forarmelse af landet, der kun delvist blev genoprettet med "Oil for Food" programmet fra januar 1997. Fra 1989 til 2003 faldt GNP pr. capita anslået fra USD 4.125 til USD 1.038, inflationen steg til 70-80% årligt og udhulede lønningerne og befolkningens købekraft, og de fleste af landet erhvervsvirksomheder og offentlige serviceinstitutioner blev voldsomt nedslidt af mangel på udstyr og reservedele. Endvidere gennemførte regimet omfattende ødelæggelser efter de kurdiske og shia-muslimske opstande i Nord- og Sydirak i foråret 1991.

Genopbygnings- og rehabiliteringsopgaven efter krigen i marts-april 2003 måtte derfor ikke alene tage højde for den kortvarige krigs forholdsvis begrænsede ødelæggelser, men måtte tage fat fra grunden for at rehabilitere infrastruktur, erhvervsfaciliteter og offentlige serviceydelser efter 13 års vanrøgt. Trods tilførsel af betydelige finansielle ressourcer fra USA og en række andre donorlande og bistandsorganisationer er denne enorme opgave i de forløbne tre år efter krigen blevet negativt påvirket af de omfattende plyndringer umiddelbart efter krigen, den ustabile sikkerhedssituation og de fortsatte sabotagehandlinger, ikke mindst mod de vitale og sårbare olieledninger.

Fra et lavt produktionsniveau i krigsåret 2003 på anslået 1 mio. t/d menes olieproduktionen i 2005 at have nået op på 1,8 mio. t/d og olieeksporten på 1,4 mio. t/d og dermed fortsat under førkrigsniveauet i 2002 på anslået hhv. 2,5 og 2 mio. t/d. Medens olieeksporten fra havnene Mina al-Bakr og Khor al-Amaya i Sydirak er kommet op på et nogenlunde tilfredsstillende niveau, har fortsat sabotage mod den 600 km. lange olieledning fra Kirkuk til Ceyhan i Sydøsttyrkiet stærkt hæmmet den nordgående olieeksport.

Det lykkedes hurtigt efter krigen at genetablere WFP's fødevarebistand, og væsentlige rehabiliteringsfremskridt har fundet sted i sundhedssektoren, uddannelsessektoren samt i en vis grad i el- og vandforsyningen. Den sidstnævnte sektor er imidlertid meget sårbar for og rammes fortsat af sabotagehandlinger. Offentlige og private lønninger er steget voldsomt, og mængden og udvalget af importerede konsumvarer er steget betragteligt. Den øgede købekraft udhules dog fortsat i en vis grad af høj inflation, og arbejdsløsheden er fortsat meget høj.

4. Konklusion.

For at sikre en stabil situation i Irak og overvinde befolkningens frygt og følelse af usikkerhed er nøgleordene politisk uafhængighed, sikkerhed og social-økonomisk fremgang, inkl. jobskabelse. Udover synlige fremskridt i den politiske proces mod fuld uafhængighed og øget irakisk kapacitet til at bekæmpe opstanden og sikre lov og orden er tydelige og adækvate økonomiske og sociale fremskridt bydende nødvendige. Så længe der fortsat er meget høj arbejdsløshed, og så længe størstedelen af befolkningen finder de social-økonomiske fremskridt utilstrækkelige, vil frustrerede og arbejdsløse grupper og især unge mænd i de større byer være motiverede til at begå kriminalitet og/eller støtte oprøret og i værste fald være nemmere at rekruttere for terroristiske grupper.

Den politiske proces, sikkerhedssituationen og den økonomisk-sociale udvikling er stærkt forbundne og gensidigt afhængige. Det er klart, at en positiv eller negativ udvikling indenfor et af disse områder vil have følgevirkninger i de andre og dermed kan skabe positive eller negative udviklingscirkler.

I kort perspektiv vil den labile sikkerhedssituation være en væsentlig hindring for en tilfredsstillende genopbygning og rehabilitering, og en borgerkrig vil med sikkerhed medføre tilbageskridt. Under forudsætning af en forbedret sikkerhedssituation vil der på længere sigt på basis af landets enorme olieressourcer være udsigt til en meget hurtig positiv udvikling til gavn for hele den irakiske befolkning.

Ole Wøhlers Olsen